

DE STADSZANGSCHOOL VAN J. H. KUFFERATH
1830 - 1862

Toen J. H. Kufferath, de muziekdirecteur uit Bielefeld, in 1830 in Utrecht arriveerde, lag er een uitgestrekt werkteerrein op hem te wachten. Niet alleen wilde men het Stadsconcert (Collegium Musicum Ultrajectinum) tot grotere bloei brengen, maar vooral beoogde men met zijn benoeming het zangonderwijs op de scholen — dat veel te wensen overliet — een steviger basis te geven. Een verzoek van de daartoe in het leven geroepen plaatselijke commissie aan B. en W. in 1829 om een orkest- en zangmeester resulteerde in het besluit van 29 januari 1830, waarbij Kufferath tot onderwijzer aan de pas opgerichte Stedelijke Zangschool werd aangesteld. Over deze zangschool, die in 1862 werd opgeheven, volgen hier enige bijzonderheden uit de notulen van de Commissie der school.¹⁾

De werkzaamheden van de nieuwe docent waren veelomvattend: Als enige onderwijzer gaf hij vooreerst honderd kinderen uit de burgerstand — de tweede of jongste klas uitmakend — les in de zangkunst op maandag- en woensdagavond. Zij werden slechts toegelaten, wanneer zij een aanbeveling van een leraar van een der bijzondere scholen in de stad konden overleggen en „eene genoegzamen waarborg van eene beschaafde opvoeding en eenigen muzikalen aanleg” konden geven.

Uit deze klas vormde zich allengs een eerste klas, bestaande uit „de zoodanigen, welke eenigzins meer in jaren gevorderd zijn en door hunne muzikale talenten boven anderen uitmunten.” Deze groep, ongeveer vijftig jongens, werd elke dinsdagavond door Kufferath onderwezen in de uitvoering van geschikte koor- en zangstukken, die daartoe waren aangekocht of door hen zelf vervaardigd. Omdat vele leerlingen op vijftien- of zestienjarige leeftijd de school verlieten, waardoor vorming van een blijvend zangkoor niet mogelijk was, richtte Kufferath een besloten gezelschap op van een aantal meer gevorderde jongelieden, dat in 1836 ruim zestig leden telde en aan wie hij geheel belangeloos des vrijdags de beginselen der zang- en toonkunst bijbracht. Bovendien koos hij nog twintig jongens uit, die ruim vier jaar lang — eveneens gratis — les van hem kregen in de behandeling van hoorns, welke door muzikkliefhebbers aan de school waren geschonken, zodat de stad een gevestigd corps hoornisten bezat.

Het kon niet uitblijven, dat de vooruitstrevende musicus, die dit alles naast zijn andere werkzaamheden verrichtte, „zich mogt verheugen zijne pogingen door de ondubbelzinnigste blijken der goedkeuring van UEd. achtb. (B. en W.), van het beschaafde publiek en laatstelijk van eene aanzienlijke schare vreemdelingen en deskundigen vereerd te zien worden.” De Raad besloot om de onmisbare

¹⁾ Catalogus van het archief der stad Utrecht IV, nr. 993 en 994.

leider van het muzikale stadsleven voor vijf jaar te continueren, waarbij zijn tractement van *f* 900,— tot *f* 750,— werd teruggebracht vanwege de ontheffing van zijn dirigentschap van het schouwburg-orkest. Kufferaths persoonlijke wens in 1837 om een definitieve aanstelling werd door B. en W. genegeerd „als te voorbarig beschouwd wordende”, en het besluit van 18 november 1836 werd slechts uitgebreid met een verlenging van weer vijf jaar. De directeur nam hier geen genoegen mede en in een rekest van 13 november 1838 sprak hij de vrees uit, dat zijn salaris bij een volgende herziening nog verder zou verminderd worden, „als wanneer hij, hoe ongaarne ook, zich genoodzaakt zoude zien, eene Stad te verlaten, waarin hij met zoo veel genoegen, en hij mag er bijvoegen met zulke goede gevolgen is werkzaam geweest.” (Catalogus van het archief der stad Utrecht IV, nr. 67, bijlage II^B). Blijkbaar werd het conflict in der minne geschikt, want later wordt er niets meer over vernomen.

Hoewel de notulen elk jaar een batig saldo van *f* 200,— tot *f* 300,— noemen, leed de school een kwijnend bestaan. In 1840 adviseerde de Commissie daarom B. en W. haar meer bekendheid te geven, daar „de deelneming aan die inrigting, in verhouding tot de aanzienlijke en steeds toenemende bevolking dezer stad, vrij gering moet genoemd worden.” Zij deed het voorstel om een advertentie in de Stadscourant te plaatsen, waardoor „de aandacht van ouders en voogden op het bestaan en de inrigting van een onkostbaar onderwijs in de zangkunst zou kunnen worden gevestigd”, en om een reglement vast te stellen, waardoor „orde en regelmatigheid zou bevorderd worden en meer belangstelling kan worden gaande gehouden.”²⁾

Een bijdrage werd van de leerlingen geheven, welke voor de eerste en tweede klas *f* 1,50 bedroeg en voor de hoogste *f* 2,60, terwijl men voor elk kind meer uit hetzelfde gezin de helft betaalde. B. en W. keurden op 7 september 1840 deze plannen goed.

Reeds eerder in het jaar — op de vergadering van de Commissie van 12 mei 1840 — was besloten tot het aanleggen van registers met de namen der kinderen, die van de school gebruik maakten. Tweemaal per jaar — op nader in de Stadscourant aan te kondigen dagen — was ten stadhuize voor de ingezetenen gelegenheid tot inschrijving. Er waren echter ook nu nog kinderen, die zonder op het register voor te komen, van de school profiteerden en op 8 januari 1842 werd het commissielid, de heer van Mansvelt, verzocht om persoonlijk op de registers toezicht te houden. Een verdere stap betekende het jaar 1845, toen de secretaris in een der vergaderingen berichtte, dat hij aan de op het register geplaatste leerlingen een kaartje van toegang op naam en met een stempel van de stad had uitgereikt, waarvan alle jongens voortaan voorzien moesten zijn.

In 1842 kwam tevens een „Catalogus der Muzykalen Zangschool” tot stand, waarop als eerste de partituur van „the Messiah” van Händel — voor *f* 51,— gekocht — prijkte, en die in 1845 door een

²⁾ Catalogus van het archief der stad Utrecht, nr. 94. 1840, deel E, bijlage 33 en 34.

grote collectie muziekstukken, afkomstig van de ontbonden commissie der zgn. „Woensdagschen en Zaterdagchen Zangschool” werd aangevuld.

De pogingen, sedert 1842 gedaan om een nieuw lokaal te vinden (tot nog toe was de school in het stadhuis gevestigd), werden in 1847 bekroond met de nieuwe huisvesting in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, waar ook andere muziekinstellingen onderdak hadden gekregen. De verlichting en verwarming van het lokaal, aan de kosten waarvan de school *f* 25,— bijdroeg, namen B. en W. in 1852 geheel voor hun rekening met het besluit om jaarlijks voor dit doel *f* 100,— te voteren.

Kufferath zag tenslotte in november 1853 zijn activiteiten beloofd, toen op zijn initiatief door de school een concert werd gegeven, „zoo tot meerder opwekking en aanmoediging der leerlingen” en tot aankoop van enige instrumenten voor het orkest werd overgegaan.

Intussen begon echter voor onze pionier het getij te keren. Een aantal leden van het Stadsconcert gaven hem de schuld van het geringe bezoek aan de concerten en ook de financiële tekorten werden hem in de schoenen geschoven. Hij was — naar hun mening — te oud om nog met zijn tijd mee te kunnen gaan. Hun actie had succes en het bestuur van het Collegium richtte zich in 1860 tot B. en W. om het eervol ontslag van hun leider te vragen met toekenning van pensioen. B. en W. wezen het verzoek af, maar in 1862 vroeg Kufferath zelf ontslag, dat hem op 17 april 1862, met ingang van 1 oktober door de Raad werd verleend, met een pensioen van *f* 400,—. Op het einde van hetzelfde jaar verliet de grondlegger van Utrechts muziekleven ons land, begeleid door de sympathie van het merendeel der muzikminnaars uit de stad. Bij deze gelegenheid bleek, hoe klein het aantal tegenstanders was. In 1864 overleed Kufferath te Wiesbaden.

De school werd bij besluit van 7 oktober 1862 ontbonden en 14 oktober volgde de Commissie.

C. A. J. Bastiaenen.

VERZOEK VAN DE PENNINGMEESTER

Willen degenen die gewend zijn reeds vroegtijdig hun contributie voor het volgende jaar over te maken, ermee rekenen dat de jaarvergadering van dit voorjaar besloot de contributie te brengen op tien gulden per jaar? Wanneer men meteen dit bedrag overmaakt bespaart men de penningmeester veel administratieve rompslomp.